

6

א מצות עשה לידע הסימנין שמבדילין בהן בין בהמה וחיה ועוף ודג וחגב שמוטר לאכלו ובין שאין מותר לאכלו. שני והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור ונאמר להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל: ב סימנין בהמה וחיה נתפרשו בתורה והם שני סימנין מפרסת פרסה ומעלת גרה עד שיהיו שניהם. וכל בהמה וחיה שהיא מעלת גרה אין לה שנים בלחי העליון.

השגת הראב"ד וכל בהמה וחיה שהיא מעלת גרה היא מפרסת פרסה. וכל בהמה וחיה שהיא מעלת גרה היא מפרסת פרסה. וכל בהמה וחיה שהיא מעלת גרה היא מפרסת פרסה.

כאמ"ל פ"א באבות אסורות

7

א ב וידבר יהוה אל משה ואליהרן לאמר אלהם דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מקל הבהמה אשר על הארץ: כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת גרה בבהמה ואתה תאכלו: אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה את הנמל כיימעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס טמא הוא לכם: ואת השפן כיימעלה גרה הוא ופרסה לא יפריס טמא הוא לכם: ואת הארנבת כיימעלת גרה הוא ופרסה לא יפריסה טמאה הוא לכם:

כאמ"ל פ"א באבות אסורות

1

ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך וכל טוב אדניו בידו ויקם וילך אל ארם נהרים לעיר נחור: ויברך הגמלים בחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת יב השאבת: ויאמרו יהוה אלהי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם: הנה אנכי נצב על עין המים ובנות יב אנשי העיר יצאת לשאב מים: והיה הנער אשר אמר אליה הטיב נא כדרך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אתה הכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כייצשית חסד עם אדני:

ב תעמד בחוץ ואנכי פניתי הבית ומקום לגמלים: ויבא האיש הביתה ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא לגמלים ומים לרחץ רגליו ורגלי הגמלים אשר אתו: וישם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם ידברתי דברי ויאמר דבר: ויאמר עבד אברהם אנכי:

ג ונצרתיה ותרפנה עלי הגמלים ותלכנה אחרי האיש ויקח העבד את רבקה וילך: ויצחק בא מבוא באר לחי ראי והוא יושב בארץ הנגב: ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עינו וירא והנה גמלים באים: ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הנמל: ותאמר אלי העבד מיי האיש הלזה ההלך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעיר ותתקם: ויספר העבד ליצחק את פלי הדברים אשר עשה: ויבאה יצחק האלה לה שרה אמו ויקח את רבקה ותהיילו לאשה ויאבהה ונתנם יצחק אחרי אמו:

כאמ"ל פ"א בכה

2

(י) עשרה גמלים כנגד יב נסיונות, א"ל אברהם קח עמך יב גמלים ויזכור לי זכות יב נסיונות ותגסה אם תאבה האשה ללכת אחרך, וז"ש וכל טוב אדוניו בידו הון אדוניו לא נאמר אלא טוב, לרמוז על יב נסיונות.

כאמ"ל פ"א בכה

3

הרואה גמל בחלום מיתה נקנסה לו מן השמים והצילוהו

הקנאה והספוא והקבוצ מוציאין את האדם מן העולם. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, הוא רבון כל העולמים, מה אדם ותדעוהו (תהלים קמד ג), אדם להקבל דמה (שם שם ד), אין על עפר משלו (איוב מא כה). אמר להם, מה שאתם מקלסין אותי בעליונים, הוא מיוחד אותי בתחתונים. ולא עוד אלא יכזיב אתם לעמד ולקרא שמות לכל הבירות? עמדו ולא יכזיבו מיד עמד אדם וקרא שמות לכל הבירות, שואמר ויקרא האדם שמות לכל הבהמה וגו' (בראשית ב ט). וכיון שראו מלאכי השרת, אמרו, אם אין אנו באים בעצה על אנכם שיחטא לפני בוראו, אין אנו יכזיבו בו. והיה סמאל השר הגדול שבשמים, נחיות ושרפים משש קנפים, וסמאל משמים צורה קנפים, לקח את הבת שלו ויבד וראה כל הבירות שברא הקדוש ברוך הוא ולא מצא חכם להרע בנחש, שואמר והנחש היה צרום מפל חית השדה (בר ג א). והיה דמותו כמין גמל וצלה ורכב צדיו, והיתה התורה צונחת ואומרת, סמאל, עקשו וברא העולם, ועת קמד במקום? קצת במרום סמאל!

כאמ"ל פ"א בכה

9

וישליח יעקב מלאכים לפניו אל יעשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום: ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן נתי ואתה עד צעתה: ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה וואשלתה להגיד לאדני למצאתו בעיניך: וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל יעשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו: וירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות:

כאמ"ל פ"א בכה

4

וזכרו"ל (שנת קמו ח') כשנח נחש על חוה הטיל זה זרעוהו. ר"ל בתוכה ממש. ומחז גרם עי"ז ערצוניא גדולה צמעשו. שכל מעשי האדם המה בערצוניא והשחנות רבים נוכל. טעם טוב ופעם רע. ומחשך חמיד מוטוב לרע ומרע לטוב. וגם המעשה הטוב עלונה כמעט צלתי אפשר לרוב העולם שחיי כולה קדש זכה ונקיה לגמרי. צלי טוב נטיה לחיזה פניה ומחשבה קלה לגמרי. וכן להיפך צמעשה אשר לא טובה.

כאמ"ל פ"א בכה

5

יחיי דברי ישמעאל ואת הגמל כי מעלה גרה הוא שליח בעולמו יודע שאין לך דבר מעלה גרה וטמא אלא גמל לפיכך פרט בו הכתוב הוא

כאמ"ל פ"א בכה

ב, ו ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה.

לא אמר "גמל" כדלקמן "והגמלים" (פסוק ח 1). דהענין כי "האלקים עשה את האדם ישר" 2, והמה ביקשו חשבונות רבים" 3 (קהלת ז, כט). כי תחילת הבריאה היה כי יטה עצמו לצד הטוב תמיד 4, רק היצר הרע 5 הוא מסית בפני עצמו. אמנם כאשר בא הנחש על חוה והטיל בה זוהמה 6, שנתערבבו הטוב והרע בו בעצמו 7, וכמו דתרגם אונקלוס 8 "מניה למידע טב וביש" 9, עד שג' אבות ביררו וזיקקו 10 ועצם.

נפש הישראלי נוטה לטוב 12, רק שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות מעכב (ברכות יז, א) 13, ולכן מהני כפיה במצוות כדברי רמב"ם פרק ג' מגירושין 14. והרע 15 הוא ענין בפני עצמו 16, לא כעשו וחבריו אומות העולם 17, שנפשם איותה רע, ולכן חשודים על הרביעה כדאמרו ריש אין מעמידים 18. וזה ששלח לו "עם לבן גרתי — ותרי"ג מצוות שמרתי 19 — ויהי לי שור וחמור", כי הטוב והרע נפרדים הם 20, ולא כגמל אשר דרשו חז"ל במדרש 21 על רבקה "ותרכבנה על הגמלים" (בראשית כד, סא) — מה גמל יש לו סימן טומאה, שיצא ממנה עשן, וכן עשו הוא "חזיר מיער" (תהלים פ, יד), כדאיתא במדרש 22: זה אדום, שאצלו 23 מעורב הסימן טומאה 24 עם סימן טהרה 25, שכיבד אביו ואמו ועוד 26.

11

ותכל להשקתו ותאמר גם יט לגמליך אשאב עד אם פלו לשפת: ותמהר ותער כדה אל השקת כ ותרץ עוד אל הבאר לשאב ותשאב לכל גמליו: והאיש משתאה כא לה מחריש לדעת ההצליח יהיה דרכו אמילא: חלק מי אנה

12

(כא) משתאה. משתומם 30 על רוב הזרזות 31 לעשות חסד. מחריש. ולא אמר לה אל תטרחי כל כך כמו שהיה ראוי בחק המוסר. לדעת. להכיר מתוך אופן חסדיה חרזותה. ההצליח ה' דרכו. אם יהיה על צד הטוב והחסד הגמור. אם לא, ושיהיה כל זה לתקות איזה שכר.

באר (ע"ה)

13

הארם הגדול בענקים. סיני"א למה קרא אותו גדול שהיה ראוי להבראות קודם אדם הראשון, אלא אמר הקב"ה שפא יקלקל ואון מי שיבא אחריו ותקן, אמר הקב"ה דרי אני בורא את הארם תחלה שאם יקלקל יבא אברהם ויתקן תחתיו

הענין שאינו יחולק

ויקחין חיי שרה. במדרש למה נסמכה פרשת העקידה למיתת שרם לומר לך שעל ידי צרות העקידה שבה השטן ובישרה פרח נשמה ומתה, יש לשאול למאן דאמר שעל ידי צרות העקידה שבה השטן ובישרה מתה אדרבה היה לה לשמוח שמחה גדולה שנתקרב בנה ובחר בו ה', בפרט ששרה אין לעתה כשאר הנשים שהם קלות, ושרה אמנו אברהם היה עפל לה בכבואה חס כן היה לה לשמוח, סאמוריים הארורים מקריבים בניהם לע"א בשמחה צופים ובמחולות מוליכין אותו לישרף שנאמר כי גם את בניהם ואת בנותיהם ישרפו וכו', ולמאן דאמר השילה עלמה ומהה והרי הסורג עלמו אין לו חלק לעוה"ב. אלא סוד הענין הוא ששרה היא חוה ונתקנה ולזה נקראת שרי שמחל לה הקב"ה מעשים כמו שרי ליה מאריס, וכשראחה השטן פחדה שחל בה להסיתה ולא תוכל לעמוד כנגדו ותגרוס מיתתה לה ולדורות ח"ו מיתת עוה"ב כי חוה ראשונה גרמה מיתת עוה"ב, ומרוב הסוד שגרשם בם כשראחה אותו מתה. ולמאן דאמר הפילה עלמה הוא שאמרה אל השטן אין לך יכולת אלא על הגוף לא על הנשמה הילך הגוף ופרחה הנשמה.

ענין כח (ה"ק) שפחה מי עשה

15

אשת חיל מי ימצא ורחק מפנינים מכרה: בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר: גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה: ענין יא

16

ענין משה (ע"ה)

(זו) האהלה שרה אמו, ויביאה האהלה ונעשית דוגמת שרה אמו. כלומר והרי היא שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשכבת רבקה חזרו 68 בראשית רבה 69.

ענין מי אנה

17

ויאמר אלהם שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנכי מצוה בכם היום אשר תצו את בניכם לשמר לעשות את כל דברי התורה הזאת: כי לא ידבר רק הוא מכם כ"י הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים על האדמה אשר אתם עבדים את ה' תהיה לרשתה:

בגמל האציל

18

ובדבר הזה תאריכו • מיכם זו גמילת חסדים, ורשעים פא לא

19

רבי יודן בר חני בשם ר' ברכיה אמר הקב"ה לישראל בני אם ראיתם זכות אבות שמטה וזכות אמהות שישנתמוטטה לכו והידבקו בחסד מה מעמא כ"י ההרים ימוש והנבעות תמוטטנה. כי ההרים ימוש זה זכות אבות והנבעות תמוטטנה זו זכות אמהות מיכן והילך וחסדי מאתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמך ה':

ויחלע סנהדרין ברת מ' היא (י)

20

דבר אחר ואעשך לגוי גדול. זה שאומרים אלהי אברהם, ואברכך. זה שאומרים אלהי יצחק, ואגדלה שמך. זה שאומרים אלהי יעקב. יכול יהיו חותמין בכולן. ת"ל: והיה ברכה. כך חותמין ולא בהם 8.

ענין יא